

GHEORGHE MUSTEA, ARTISTUL INTEGRU

THE INTEGRATED ARTIST

Ion GAGIM,

doctor habilitat, profesor universitar,
membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova,
academician-coordonator al Filialei Academiei de Științe a Moldovei

Cel ce și-a propus să-l abordeze, într-un fel sau altul, pe Maestrul Gheorghe Mustea va trebui să fie conștient de, cel puțin, două lucruri. În primul rând, de faptul că dumnealui nu va refuza solicitarea. Or compozitorul, Prim-dirijorul și Directorul Artistic al Orchestrei Simfonice Naționale a Companiei Publice Teleradio Moldova, prezent cu orchestra pe scenele republicii cu frecvente ocazii, aflat în diverse turnee peste hotare sau în activitatea anevoioasă de înregistrare în studioul Radioului a numeroase creații muzicale, profesorul universitar, muzicianul-interpret, membrul-corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, fostul rector al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (la care am putea adăuga obligațiunile de tată, de soț, dar și altele) – ziceam, în pofida tuturor acestor preocupări care sfidează imaginația, omul Gheorghe Mustea este o persoană deschisă, abordabilă, receptivă („simplă”, cum ar zice omul simplu), gata să asculte pe oricine ar veni cu un subiect interesant,

constructiv. Constructiv, repet, pentru că Maestrul nu are timp pentru idei „improvizate” sau „gândite pe jumătate”. Lui Gheorghe Mustea îi plac lucrurile așezate, pentru că el însuși este un om „așezat”. Ceea ce face îi place să facă fundamental, nu de dragul „modei” sau „pentru moment”. În al doilea rând, persoana care dorește să-l aibă ca interlocutor trebuie să fie conștient de faptul că, chiar dacă a obținut o întâlnire cu Maestrul, artistul (creatorul!) este mereu „în activitate”. Creatorii, de regulă, sunt persoane interiorizate, preocupate perpetuu de ceva care scapă omului obișnuit. Ei se află mereu în zona profunzimilor eu-lui său, de unde își ia începutul creația. E știut că adevăratele opere se nasc din străfunduri, din zonele de dincolo de lumea în care sunt obișnuiți să trăiască ceilalți. Așadar, discutând cu Gheorghe Mustea, va trebui să vii cu întrebări cu „sens”, cu întrebări concrete și clare. Iar răspunsurile obținute le vei „completa” pe alocuri tu însuși, intuind, din context, ceea ce avea de gând

să spună Maestrul. Pentru că, aflându-se în comunicare cu cineva, dumnealui, de regulă, va face simultan și alte lucruri, „sincopând”, din când în când, mersul discuției.

Gheorghe Mustea este **omul muncii**. Altceva, pare-mi-se, nu știe să facă. Se zice că un om mai trebuie și să se odihnească, ca să poată munci bine. Este corect. Adevărul în cauză este valabil și pentru Gheorghe Mustea. Și el se odihnește... muncind. Situație, de altfel, absolut firească în lumea creatorilor. «Eu, când nu muncesc, nu mă simt bine, mă îmbolnăvesc», zice dumnealui. Or, e știut, un compozitor nu lucrează „cu ora”, „după program”. Este greu să-ți imaginezi, de exemplu, un astfel de dialog: «Ce lucrezi mata?» „Compozitor”. „Și ce program ai?” „Ca toată lumea - de la 8.00 la 17.00. Sunt obligat să scriu pe zi câte o parte dintr-o simfonie sau altceva, conform planului. După aceea sunt liber, îmi caut de treabă”. Desigur, un astfel de dialog imaginat stârnește, cel puțin, un zâmbet ironic. Pentru că adevăratul compozitor nu este compozitor „de la opt la cinci”. A fi „compozitor”, în fond, nu este o profesie, ci este o stare a spiritului, o dimensiune a existenței, un destin. A savura arta ca amator este una, a-ți face arta profesie este alta, și cu totul alta este a-ți fi arta – soarta.

Gheorghe Mustea este **creatorul total**, este **artistul integru**.

Ce includem noi în acești termeni?

Artistul integru este *omul-creator*, dar și *omul-gânditor*. De regulă, se face distincție, uneori chiar accentuată, între *gânditor* și *artist*. Însă artistul adevărat este, neapărat, și un adevărat gânditor, este un filosof, în felul său. Bach, Beethoven, Mozart, Enescu... Ei au fost mari artiști-gânditori. Muzica lor n-o poți prinde cu adevărat doar cu emoția-sentimentul, mai este

nevoie aici și de un înalt grad al intelectului, al inteligenței, al conștiinței totale. (Să ne amintim de spusele lui Beethoven: „Muzica este o revelație mai înaltă decât orice înțelepciune și orice filosofie”). Arta se naște nu numai din adâncurile simțirii-trăirii, dar și din cele ale gândirii.

Artistul integru mai este creatorul care își duce creația la punctul final, prezentând-o celui pentru care a creat-o – publicului. *Artistul integru* este, pe lângă toate, *artistul-interpret*, *artistul-prezentator* al creației sale.

Artistul integru mai este *creatorul-învățător*, *maestrul-profesor*, acel care își împărtășește experiența și măiestria și destăinuie tainele creației celor tineri, este acel care are grijă de formarea altor generații de artiști.

Artistul integru este și *artistul-iluminist*, acel pe care îl preocupă formarea publicului, culturalizarea și spiritualizarea omului, a neamului al cărui fiu este și în mijlocul căreia își duce existența. Doar numai în acest caz creația artistică își află rostul deplin. Arta nu există pentru sine, ea este destinată să modeleze, prin substanța sa divină, ființa umană, s-o înalțe, s-o aducă în lumea sublimului, a veșnicului sau, cum ar fi zis Emil Cioran, „în lumea în care ar fi trebuit, de fapt, să trăim”. Or muzica este reprezentanta acestei lumi. Și artistul adevărat simte necesitatea de a-i înălța și pe ceilalți la nivelul artei sale.

Gheorghe Mustea, prin ceea ce este și prin ceea ce face, întrunește în sine aceste caracteristici, ale **artistului deplin**.

Interviul pe care mi l-a acordat cu amabilitate Maestrul poate servi, într-un fel, ca argument la cele spuse.

Ce sunteți mai întâi de toate, Maestre Mustea, după chemarea sufletului: compozitor sau dirijor?

...Ați luat doar două aspecte. Pentru că în cazul meu ele sunt mai multe: este și domeniul interpretării la instrumente, și activitatea didactică în calitate de profesor al Academiei de Muzică, dar și multe altele. Iar dacă e să ne referim, în special, la cele două, de compozitor și dirijor, atunci trebuie să afirm că ele constituie un caz fericit pentru mine, căci se completează una pe alta și se influențează, reciproc, una pe alta. (Dar trebuie să remarcăm că acestea sunt două profesii distincte în lumea muzicii, fiecare cu specificul ei). Or, experiența de compozitor te ajută să pătrunzi cu adevărat în profunzimea creațiilor muzicale, pe care le dirigezi. În calitate de dirijor, dobândești o experiență specifică, pentru că în fiecare zi ascuți orchestra, ascuți partiturile pe care le-au creat marii compozitori din toate timpurile. Și nu numai le auzi, dar le studiezi și, odată cu aceasta, acumulezi o practică care te ajută la crearea lucrărilor proprii. Experiența acumulată la studierea partiturilor marilor maeștri este o mare învățătură pentru un compozitor. Iar, dacă e să luăm cazul invers, când un compozitor se află în postura de dirijor, se întâmplă un lucru similar, fiindcă dirijorul are nevoie de cunoștințe profunde în materie de polifonie, de armonie, de instrumentație etc. Și, desigur, compozitorul este mult mai bine pregătit la aceste capitole în comparație cu un dirijor, care n-a scris muzică. (Aceasta este părerea mea subiectivă, bineînțeles). Într-un cuvânt, aceste două profesii foarte bine se ajută una pe alta. Un lucru mai puțin plăcut însă stă aici la mijloc: e nevoie de mult timp și pentru una, și pentru alta. Atât compoziția, cât și travaliul cu orchestra, necesită enorm de mult timp. Aproape tot timpul meu, de când mă aflu la pupitrul orchestrei,

este dăruit acestei orchestre. Desigur, trebuie să dorm mai puțin, să am zile de odihnă și sărbători mai puține. Și doar numai atunci pot să mă așez la masa de scris pentru a crea muzică. Or aceasta este un lucru esențial pentru un om de creație. Doar în acest caz, eu mă simt împlinit. În ziua când nu merg la orchestră, nu mă simt bine. Și invers, în zilele când nu scriu muzică mă aflu într-un fel de depresie, fiindcă permanent am necesitatea aceasta, de a vorbi prin sunete. Nu fiecare dirijor compune muzică și nu fiecare compozitor are orchestră, permițându-i să interpreteze lucrările proprii, precum și ale colegilor săi. În cazul meu, aceste două activități, ziceam, se îmbină într-un mod fericit. Desigur că acesta este un mare lucru, pe care mulți și l-ar dori.

Cum ați formula Dumneavoastră noțiunea de Muzică? Ce i-ați răspunde unui om simplu, dacă V-ar întreba într-o bună zi: Ce este muzica, Maestre?

Pentru mine, muzica este, înainte de toate, Sunet. Când vorbesc despre muzică, în conștiința mea imediat apare Sunetul. Fiindcă muzica este compusă din sunete. Dar dacă e să răspundem într-un alt mod, atunci trebuie să spunem că muzica este arta care are tot timpul în vizorul ei omul. Muzica toată viața este împreună cu omul și invers, omul este tot timpul împreună cu muzica. Muzica este cea mai puternică artă din toate care există. Deloc întâmplător, Grigore Vieru zice că „toate artele sunt frumoase și mi-s dragi, dar numai muzica mă face să plâng”. Sunetul este materia care acționează extrem de puternic asupra omului. Dacă e să dezvoltăm această teorie a lui Grigore Vieru, trebuie să spunem că muzica îl impresionează și-l captivează pe om nespun de mult, îi provoacă gânduri profunde, îl adu-

ce în stare de meditație. Nu putem să ne imaginăm viața fără această artă minunată. Pe lângă aceasta, trebuie să mai adăugăm că orice gen de muzică poate fi interpretat pretutindeni, mai ales muzica instrumentală. În orice țară, pe orice scenă, dacă se prezintă o muzică bună, care vorbește ceva, ea este înțeleasă de toți fără traducere. Esențialul este ca muzica să vorbească, să poarte un anumit gând, să conțină o anumită idee, să comunice un mesaj. Eu mă refer la muzica academică, desigur. De la un anumit timp oamenii au început altfel să privească și să perceapă astfel de muzică. Pot spune că oamenii sunt mai pregătiți astăzi decât altă dată pentru astfel de muzică. Afirmatia dată se întemeiază pe observațiile mele în rezultatul turneelor peste hotare cu orchestra pe care o conduc, dar și cu alte orchestre. Am văzut ce se întâmplă în Coreea de Sud, de exemplu. În această țară muzica este pe primul plan în societate. Fiecare candidat la orice instituție de învățământ, pe lângă disciplinele de specialitate, susține și un examen la muzică. Toți copiii învață muzică. Nu pentru a deveni muzicieni, desigur, dar pentru a deveni oameni cu o cultură pe care, fără muzică, n-o poți avea. Câtă dragoste și câtă importanță se acordă acestei arte! Eu am adus doar un exemplu, cel al Coreei de Sud. Dar trebuie să menționez că muzica clasică este foarte prețuită în lume, este ascultată, susținută și protejată. La fel și oamenii de artă sunt protejați într-un mod aparte. Cât privește situația de la noi, din Republica Moldova, mă bucură faptul că și noi am făcut un pas în acest sens. Eu observ cum au început oamenii să frecventeze concertele de muzică simfonică. Sălile sunt pline. Oamenii primesc această muzică foarte bine,

fie că lucrările sunt din rândul celor de popularitate sau că prezentăm creații cu un conținut mai complicat. Eu cred că, dacă vom păstra și în continuare o astfel de atitudine, societatea noastră va avea numai de câștigat, prin aceasta evoluând sub aspect cultural și, mai larg, spiritual.

Muzica profesionistă, pentru a ajunge acolo unde este ea predestinată să ajungă - la ascultător, are de parcurs două căi. Una – până la scenă (altfel zis, „urcarea” muzicii pe scenă). Și aceasta este misiunea, grija și responsabilitatea muzicienilor înșiși: să aducă pe scenă un produs cât mai calitativ, atât ca substanță muzicală, cât și ca interpretare. Dar există și partea a doua a căii muzicii spre destinația ei finală: „coborârea” muzicii de pe scenă, transferul ei în inimile ascultătorilor. Scena, am putea zice, este un fel de Rubicon al căii muzicii către destinatarul ei. Întrebarea este următoarea: trecerea acestui Rubicon are loc întotdeauna și în măsura dorită? Iar dacă nu, atunci care ar fi cauza, cum credeți?

Bineînțeles, muzica vine spre scenă dinspre muzician. Prima figură aici este compozitorul, a doua – dirijorul, care pregătește și aduce partitura în fața orchestrei. Apoi, de pe scenă dirijorul împreună cu orchestra conferă muzicii suflet și-i dă zbor. Și aici trebuie să ne referim la mai multe aspecte, pentru că muzica este diferită. Fiecare compozitor își are limbajul său, stilul său, formele sale. Deci compozitorul vine cu un anumit mesaj. Și dirijorul, împreună cu ansamblul de muzicieni, se străduie să aducă lucrarea dată ascultătorului cât mai adecvat gândului și ideii compozitorului. Zicea marele Berlioz că un dirijor poate să facă dintr-o

lucrare o „bombonică”, dar poate să facă din ea un nimic. Atunci când interpretăm muzica în scenă, trebuie să știm că în sală avem ascultători diferiți. Și iată aici apare și problema, la care vă referiți dumneavoastră. Fiecare lucrare își are ideea sa și, totodată, își are ascultătorul său. Dar sunt compoziții, bineînțeles, de o anumită complexitate, care nu pot fi primite ușor de public. În acest caz, este nevoie de cineva care ar „deschide”, într-un fel, lucrarea publicului, venind cu câteva cuvinte inspirate pentru a „apropia” muzica și a o face mai accesibilă pentru percepție. Într-un cuvânt, muzicianul trebuie să aibă mereu grijă de ascultător, trebuie, într-un mod sau altul, să-l întoarcă cu fața spre sine, să-l pregătească pentru a înțelege muzica, dar nu să-l lese „în voia soartei”. Or acesta este un lucru foarte important. În caz contrar, într-o bună zi ne putem trezi cu sala goală.

În Grecia antică (adică, în una din cele mai înfloritoare epoci ale civilizației umane, epocă și civilizație care a stat la baza culturii noastre occidentale), muzica era situată în vârful valorilor. Persoana care nu avea o educație muzicală era considerată neîntregită ca personalitate. Au trecut mai mult de două milenii de atunci. Putem astăzi afirma că societatea umană a progresat în direcția conștientizării valorii muzicii pentru om, pentru cultura sa, pentru existența sa, în general?

Eu am adus exemplul cu Coreea de Sud. În Coreea, într-un fel, ar fi prezentă, parcă, o atitudine similară cu cea din Grecia antică.

Dar la noi ?

La noi? Vreau să vă spun că noi avem mari talente, poporul nostru este foarte talentat. Aceasta este o calitate „funciară” a poporului nostru. E alt-

ceva că noi ar trebui să avem grijă ca tot ce am făcut până acuma și ce este în Moldova să nu pierdem, ci dimpotrivă. Trebuie menționat că noi am pierdut deja câteva generații în domeniul muzicii din cauza că s-au închis multe școli de muzică pentru copii la țară, în centrele raionale. Acesta este un mare păcat. Fiindcă, dacă n-o să avem cultură, n-o să avem progres în alte domenii. Pentru că, dacă omul nu are cultură, el nu face nimic la nivelul respectiv. Noi de aici trebuie să pornim, de la copilărie. În trecutul (nu atât de depărtat) foarte mulți copii studiau muzica. Astăzi, din păcate, avem altă situație. Or lucrul acesta vorbește despre dezvoltarea societății în general, despre formarea personalității într-o societate. De aceea, eu consider că acesta este unul din atributele care trebuie să stea în capul mesei. Eu mă refer la artă în general, nu numai la muzică. Pentru că poți face progres doar având la bază o anumită cultură. Și trebuie să ne bucurăm că avem oameni de artă, copii talentați. Dar e important să le creăm condiții ca ei să se dezvolte. Căci, dacă aceste condiții nu sunt – de exemplu, când un tânăr absolvește un colegiu de muzică, o facultate și nu are de lucru – desigur că este foarte trist. Aici putem vorbi foarte mult, căci aceste probleme sunt dureroase pentru noi. Dar trebuie să știm că arta, cultura are nevoie de susținere, de protejare. Noi, cei antrenați în acest domeniu, nu suntem oamenii care așteptăm să ne dea cineva ceva, noi muncim și o facem onest – și cercetătorii, și muzicologii, și profesorii și noi, cei care ieșim în scenă. În lumea muzicii nu poți „trișa”, pentru că aici totul este în văzul și în auzul tuturor, aici nu poți ascunde nimic. Dacă, de exemplu, ne-am permite ca

în ceea ce facem să se strecoare vreo greșeală, înseamnă că locul nostru nu este aici și ar trebui să ne schimbăm activitatea. Tot ce facem noi este trecut printr-un filtru de o rigurozitate extraordinară, printr-un microscop foarte puternic. Eu, având deja o experiență și o anumită vârstă, în fiecare zi mă simt ca un student, care trebuie mereu să studiez. Înainte de a veni în fața orchestrei cu o partitură, eu trebuie să muncesc foarte mult asupra ei, trebuie să fiu pregătit din toate punctele de vedere, ca să pot răspunde la orice întrebare a colegilor din orchestră. Pentru că în fața mea stau 160 de ochi. Aceste persoane sunt ca și mine, cu studii serioase în domeniu. Iar eu trebuie să fiu gata să răspund, în orice moment, la orice întrebare a fiecăruia din ei și să-i aduc la starea ca ei să dea ceea ce au ei mai bun pentru ca interpretarea să întrunească cele mai bune calități. Trebuie chiar să trezesc instrumentiștilor anumite sentimente, aș zice. Pentru că muzicianul dacă nu are sentiment, când cântă fără dăruire interioară, atunci totul se transformă în „gheață”. De aceea noi punem suflet în fiecare lucrare, în fiecare sunet. Observați, vorbesc iarăși de sunet, or, pentru mine, sunetul este primordial. Și, dacă acest sunet nu-l aducem la condiția respectivă și dacă el nu este adecvat lucrării date, atunci totul e fals. Pentru că, se știe, fiecare compozitor și fiecare epocă își are stilul său, sunetul său. La preclasiци avem un sunet, la clasiци altul, la romantici la fel, iar în muzica contemporană avem cu totul altceva, ca sonoritate.

Și ca o continuare a întrebării precedente: putem afirma că persoanele cu o anumită imagine publică (conducători de instituții, oameni politici, de stat etc., adică acei

care se află mereu în văzul lumii) pot fi considerați întregiți ca personalități fără o cultură estetică, artistică, muzicală?

Eu aș zice așa: o astfel de persoană, bineînțeles, nu poate fi specialist în toate domeniile, dar o bună cultură generală, în mod obligatoriu, trebuie s-o aibă. Nu trebuie să cunoască, desigur, totul, dar o educație în domeniul literaturii, muzicii, artei plastice, artei teatrale etc. trebuie s-o demonstreze. Pentru că arta îl face pe om mai gingaș, mai bun, mai delicat, mai curat, mai inteligent, mai profund – mai om, într-un cuvânt. Persoanele care vin la conducere trebuie să poată discuta cu oricine, cu oameni de diferite profesii, specialități, pentru că ei se întâlnesc, discută, au în audiență diferiți oameni. Și între ei trebuie să se lege o discuție adecvată. Iar o discuție se poate lega doar atunci când un conducător are cunoștințe și cultură în diverse domenii. Eu consider că lucrul acesta este obligatoriu și vreau să cred că persoanele care sunt la conducere au grijă de aceasta. Adică, ei trebuie să demonstreze că sunt mai buni decât alții, de aceea și tind să îndrumeze pe alții, nu? Eu mă bucur foarte mult când întâlnesc astfel de personalități.

Ce puteți spune despre ascultătorul de astăzi al muzicii? Cine este el? Cum este el?

Ascultătorul de muzică academică este și la noi ca și peste tot în lume. Publicul nu este omogen, în sală sunt ascultători foarte diferiți, de diferite profesii, vârste etc. La concert nu vine un public la comandă. În sală se află și muzicieni, și nemuzicieni. (Dar, printre altele fie spus, deseori observ că prea puțini muzicieni frecventează astăzi concertele, în schimb vin mulți oameni de alte profesii). Oame-

nii sunt foarte curioși, ei vor să cunoască, să afle ceva nou, după concert intră în discuție cu noi. Eu deseori întrețin discuții foarte interesante cu oameni din diferite domenii: profesori, medici, matematicieni etc., care doresc să cunoască tainele muzicii, tainele actului de creație. Or muzica academică, muzica numită serioasă, este foarte complicată, ca proces de creație, ea nu se naște pe loc gol, fiind purtată deseori ani întregi în trăirile interioare și în conștiința compozitorului până în ziua când este așternută pe hârtie. Vreau să vă spun că nu poate exista muzica aparte și ascultătorul – aparte. Aici neapărat trebuie să fie o relația „artă-individ”, precum și o verigă de legătură între aceste două părți. Or muzica numai atunci devine fenomen viu, când este interpretată și, respectiv, ascultată, atunci când ascultătorul percepe și imprimă în sine combinațiile de sunete, din care ea este compusă. Muzica neinterpretată rămâne doar ca semne moarte, ea ca și cum nici n-ar exista. Textul scris, partitura este doar o posibilă sau o eventuală muzică, este muzica în starea ei virtuală, dar nu reală. Ea trebuie re-înviată de interpret. Fiecare compozitor îmbină și combină cele șapte sunete ale muzicii în așa fel, ca să poată spune ceva prin ele. Pentru că, după felul cum pregătești sunetul, așa și ajunge el la sufletul omului. Dacă acest sunet nu vorbește nimic, ascultătorul nimic nu va înțelege. Există atâtea procedee și elemente din care se compune muzica: dinamica foarte variată, de la piano-pianissimo la forte-fortissimo, tutti, solo, atâtea procedee foarte bogate de orchestrație... Orchestra este un teatru, iar instrumentele sunt actorii care intră în acțiune și alcătuiesc discursul muzical. Or aici doream să ajung: dacă actorul nu știe exact ce

are de spus, nu trebuie să iasă în public. Noi trebuie să lucrăm în orchestră atâta timp, până când fiecare muzician înțelege rolul său în partitură, respectiv, dirijorul – al său, cântărețul, în cazul când există – al său, corul – al său etc. Și numai atunci creația dată are dreptul să răsune de pe scenă.

În cadrul programelor pe care le prezentați la Radio Moldova cu Orchestra Simfonică, ați inițiat un ciclu de concerte cu titlul Prietenii muzicii. Care a fost impulsul anterior ce V-a îndemnat la aceasta, cum a apărut această idee? Căci nimic nu apare întâmplător.

Într-adevăr, în viață nimic nu apare întâmplător. Noi practicăm și mai înainte concerte de tipul acesta. Dar, aflându-ne frecvent în alte țări, ne-am întâlnit cu un fenomen interesant. Oameni de diferite profesii – ingineri, medici, profesori ș.a. – se întrunesc în asociații muzicale, în cadrul cărora desfășoară o activitate extraordinară de productivă. Membrii acestor asociații sunt foarte activi, ei își pot permite să invite diferite orchestre, diferiți artiști, organizând concerte de tip filarmonic în săli extraordinare, acestea fiind în zilele concertelor arhipline. De exemplu, în Italia astfel de asociații există în fiecare oraș. Și iată că prin anul 1993, pare-mi-se, am avut și noi un turneu. Cu noi a mers și domnul Alexandru Dorogan, Directorul General al Radioului. După ce ne-am întors din turneu dl Dorogan (dar trebuie să vă spun că dumnealui mergea cu noi nu doar ca director, dar îi plăcea să desfășoare întotdeauna și o anumită activitate „adiacentă”, ca să zicem așa: lua interviuri ca jurnalist de la diferite personalități, stătea în sală, urmărind cum este primită orchestra, povestea noilor prieteni despre Moldova etc.) – ziceam, la întoarcere dl

Dorogan a venit cu ideea de a inaugura un abonament la concertele Orchestrei cu titlul „Prietenii muzicii”. Și iată că acest radioabonament există și astăzi. În cadrul lui sunt invitate și alte colective artistice, diferiți artiști din domeniul muzicii ușoare, folclorice, corale ș.a.

Prin acțiunea Prietenii muzicii nu este oare vorba de partea a doua a drumului pe care trebuie s-o parcurgă muzică, de care ziceam – cea de pe scenă spre ascultător? Afirmașem că trebuie să avem grijă, în mod special, de public; or nu orice muzică ajunge ca de la sine la ascultător, ea urmând a fi deschisă un pic ascultătorului. Mi se pare că aceasta se înscrie în cadrul problemei menționate.

Da, da, corect. Cred că ar trebui să luăm mai în serios acest lucru, de care ziceți dumneavoastră. Ar fi bine ca acest abonament să fie modificat în așa fel, ca omul care se află în sală nu numai să asculte muzica, dar să asculte și despre muzică pentru a o înțelege mai bine. Și nu numai s-o înțeleagă mai bine, dar și să afle multe lucruri pe care mulți nu le cunosc. Eu sunt convins că atunci când vom reuși să facem acest lucru, publicul și mai mult va fi captivat de acest gen de muzică. Cred că și interesul va fi mai mare și publicul va fi mai numeros. Pentru că acest lucru întotdeauna facilitează percepția muzicii, îl orientează pe ascultător și-i arată calea sau îi sugerează, într-un fel, direcția încotro trebuie să caute răspunsul la întrebările care apar vizavi de creația dată, de ceea ce se întâmplă în muzica dată.

Deci este necesar de a întredeschide ascultătorului ușa tainei, în care el intră, rămânând mai departe unul la unul cu această muzică ca în fața unui mister, care tre-

buie dezlegat de el însuși. Or ascultarea unei lucrări muzicale este o căutare personală și o descoperire. Desigur, dacă știi să asculți, dacă înveți această artă – de a asculta și înțelege muzica. Căci aceasta este o artă aparte.

Este adevărat. Micul comentariu pe care îl face muzicologul, înainte ca muzica să răsunе, servește ascultătorului ca un punct de pornire, ca un prim impuls, care îl ajută în continuare ca singur să parcurgă calea spre sensul muzicii.

Dumneavoastră ați afirmat, pe bună dreptate, că bogăția Moldovei noastre sunt oamenii. Noi nu avem zăcămintе minerale, industrie dezvoltată, cosmonautică etc. Dar avem oameni talentați, copii minunați în diferite domenii: muzică, matematică etc. Ce puteți spune la acest subiect?

Eu cred că, în toate cazurile, trebuie să ținem cont de principiul fundamental, și anume: în viață totul trebuie să fie făcut pentru om. Altfel, ce rost are ceea ce se face? La noi, în special, se vorbește despre aceasta, dar nu trebuie să vorbim aici mult, ci trebuie să acționăm. Este adevărat, suntem într-o perioadă de tranziție, când încă nu știm clar încotro mergem. Cu toate că, slavă Domnului, încetul cu încetul începe să apară o oarecare stabilitate, claritate. Căci, în primul rând, nouă ne trebuie stabilitate – în politică, în societate, în orice domeniu. Dar pentru a obține stabilitate, omul trebuie să aibă încredere în ziua de mâine. Aceasta ce-ar însemna? Ar însemna că omul trebuie să aibă un loc de muncă, care i-ar asigura un mod de viață decent. Omul nostru nu are nevoie de palate sau de alte lucruri de felul acesta, dar el trebuie să aibă un minim de condiții, care i-ar permite să trăiască

mulțumit de viața sa. Dar factorul de bază, pe care se fondează toate acestea, este stabilitatea. Și noi vorbim despre aceasta, pentru că trecerea de la o fază a dezvoltării societății la altă încă nu s-a încheiat. Aflându-mă în alte țări, m-am convins că acolo totul se face pentru om. Aș vrea ca să ajungem și noi, în țara noastră, la această situație, când nu vom vorbi despre astfel de lucruri, dar ele vor deveni ceva firesc. Vorbeam de bogăția noastră, de factorul uman. Iată eu, de exemplu, în domeniul pe care-l practic: pentru cine muncesc, nu pentru oameni oare? Noi facem muzică pentru întreaga societate, alții coc pâine sau cercețează, sau fac știință, sau muncesc în domeniul culturii sau al învățământului, la fel, pentru întreaga societate. Or societatea este omul, familia, copiii noștri. În ultimul timp, observ că parcă s-ar întreprinde ceva acțiuni care duc spre aceea ca societatea noastră să avanseze. Să sperăm că în sfârșit vom obține stabilitatea de care ziceam și omul nostru va putea să activeze în libertate, dar să nu se gândească mereu la lucruri elementare. Căci aceasta blochează orice activitate adevărată. Iar dacă omul este blocat, el nu poate să-și dezvolte capacitățile, talentul cu care l-a înzestrat Dumnezeu. Pentru că fiecărui om, într-o măsură sau alta, Dumnezeu i-a dat ceva din ceea ce numim talent, fie într-un domeniu, fie în altul. Dar în fond noi muncim unii pentru alții ca să construim această societate.

Suntem un popor cu un suflet mare. Așa afirmă mulți. Avem o muzică populară dintre cele mai frumoase. Mai suntem și deștepți: elevii noștri iau locuri de frunte la olimpiade și concursuri internaționale la diferite discipline, cum ar fi, de exemplu, matematica. Nu mai

vorbesc de concursurile din domeniul muzicii. Deci, judecată bună avem, suntem talentați, suntem cu suflet mare. Avem un pământ roditor, unul dintre cele mai fertile în Europa. Adică, parcă am avea totul ce ar trebui pentru a trăi bine. Dar nu este așa. De ce, oare, fiind parcă buni la toate, trebuie să mergem pe alte meleaguri și să „slujim” pe alții, care, de multe ori constatăm, nu sunt mai buni ca noi, însă au totul ce le trebuie? În ce constă problema? Ce „detaliu” ar lipsi în creierul nostru, cum credeți?

Eu pot să vă spun ce nu ne ajunge nouă. Suntem un popor care rămânem satisfăcuți, deseori, de lucruri elementare. Omul nostru zice: «Dumnezeu o să ne dea ploaie și o să avem ce mânca». Și așteptăm mană de la Dumnezeu. Dar eu cred că noi am ajuns la momentul când ar trebui deja să punem la modul serios mîntea în mișcare, să gândim și să acționăm altfel. Căci, în caz contrar, nu vom fi niciodată în pas cu civilizația modernă. Atâta timp cât doar vom afirma că avem pământ bun sau oameni buni... Cum să vă spun? Aceasta nu este calea pe care trebuie să meargă astăzi omul. Încă Dimitrie Cantemir, dacă e să ne amintim, afirma că noi suntem oameni buni, dar leneși la carte. Noi toți, absolut toți, trebuie să învățăm a pune mîntea în mișcare. Fără carte, și fără carte la modul serios, nu faci astăzi nimic. Au trecut timpurile când puteai să-ți construiești viața doar bazându-te pe «darurile pământului». Oamenii noștri au astăzi pământ. Ei și ce dacă au pământ? Or ei trebuie să aibă resursele, condițiile, susținerea necesară, trebuie să fie mai ageri, mai activi, mai descurcăreți. Iar statul trebuie să le creeze posibilitatea ca ei să poată merge în

alte țări după experiență, dar nu pentru a rămâne acolo. Așa, de exemplu, cum facem noi în domeniul nostru, al muzicii: ieșirea în afara țării ne îmbogățește nespus de mult și, prin aceasta, ne dezvoltăm meseria.

Ce-și dorește Maestrul Gheorghe Mustea la vârsta înțelepciunii? Căci, în concepția mea, vârsta de 60 de ani este vârsta intrării în faza a ceea ce omul numește înțelepciune.

Îmi doresc... timp. Aș vrea să am mai mult timp pentru creație, atât pentru cea de compozitor, cât și cea de dirijor. Or timpul astăzi ne presează foarte mult. Observ că astăzi aproape că nu reușesc să fac ceea ce-mi planific zilnic. Nu știu ce se întâmplă. Mai înainte parcă nu simțeam atât de acut acest pressing al timpului.

Bineînțeles că-mi mai doresc să fiu sănătos. Și doresc tuturor acest lucru. Pentru că, dacă omul nu este sănătos, atunci nici timpul, nici înțelepciunea și nici un alt atribut nu-l ajută. Așadar, îmi doresc în principal aceste două lucruri: să am timp pentru creație, pentru orchestră, pentru familie, pentru studenții mei și să fiu sănătos.

Eu zic că Dumneavoastră, prin tot ce ați realizat, prin experiența de viață și cea artistică pe care ați dobândit-o, sunteți un om împlinit. Ce puteți zice la acest subiect? Bineînțeles, întotdeauna mai sunt multe de făcut, dar totuși...

Într-o oarecare măsură, pot răspunde afirmativ la această întrebare. Dar, din alt punct de vedere, m-aș simți împlinit pe deplin doar atunci când toate ideile pe care le am, toate planurile, toate lucrările pe care vreau să le scriu de acum înainte vor fi realizate. Dar, dacă aș ajunge la un moment când ași zice că am făcut totul, atunci... Omul nu poate niciodată să se simtă pe deplin împlinit, atâta timp cât trăiește. Omul, atât cât

există, are speranțe și, atâta timp cât aceste speranțe, nu sunt epuizate, el nu poate să se simtă împlinit. Dar, repet, într-o măsură oarecare, aș putea zice că sunt mulțumit de ceea ce am făcut și ce fac. Pentru că, slavă Domnului, am avut parte de multe: de profesori foarte buni – or, am făcut o școală foarte bună: și la Moscova, și la Peterburg, și aici la noi, în Moldova. Am, într-adevăr, o experiență, ca dirijor, creator de muzică, profesor, manager, am mulți prieteni din domeniul muzicii, și nu numai. Întotdeauna am făcut ceea ce mi-a plăcut, ce mi-a fost drag. Și aceasta este, probabil, cea mai mare fericire. Eu niciodată n-am cronometrat timpul, am muncit cu dăruire fără să mă uit cât e ora. Fiindcă atunci când încep să lucrez, dispare timpul, dispare totul. Lucrez până când cineva «mă trezește» sau când deja mi se închid ochii de oboseală... Eu cred că în aceasta constă fericirea mea.

Maestre Mustea, Dumneavoastră sunteți o figură arhicunoscută, o personalitate de vârf a poporului nostru. Și, când spun așa, nu exagerez deloc. Dacă ați privi de pe pozițiile experienței Dumneavoastră, ce ați recomanda sau ați propune, ați sugera omului nostru, ce le-ați dori altora? Eu sunt convins că cetățenilor noștri le-ar fi interesant să audă astfel de lucruri de la o personalitate ca Dumneavoastră.

Eu i-aș dori fiecărui om în parte, în primul rând, să fie pasionat de ceea ce face și să fie preocupat, în special, de lucrurile pe care le poate face mai bine. Niciodată să nu considere că, dacă face un lucru unde câștigă mai mulți bani, dar acesta n-ar fi lucrul lui, atunci face bine. Omul trebuie să facă în viața sa ceea ce poate mai bine. Și să facă cu toată plăcerea și cu toată seriozitatea. Da-

că fiecare din noi ar proceda în felul acesta, adică fiecare din noi ar fi la locul său, cred că lucrurile ar sta altfel. Dar, repet, aceasta se va întâmpla în cazul când statul va crea oamenilor condițiile respective – ca fiecare să se realizeze după chemarea sufletului. Le-aș mai dori oamenilor să fie liniștiți – în orice împrejurări și situații. Adică să judece la calm. Eu am observat un lucru: oamenii noștri sunt foarte agitați, stresați. Și ei vorbesc, ca regulă, numai de lucruri negative: că acolo nu e bine, că dincolo nu e așa etc. Nicăieri în lume, pe unde am mai fost, n-am observat aceasta. În alte părți, chiar dacă omul nu este satisfăcut de ceva, niciodată nu se plânge. Dimpotrivă, el zâmbește. Și eu cred că lucrul acesta îl ajută, pentru că nu-i presează psihicul. La noi e invers. Se face impresia că la noi e cel mai rău. Eu cred invers – la noi e cel mai bine. Fiindcă suntem acasă, suntem în familie, suntem cu rudele, cu prietenii. Noi trebuie să facem în așa fel, ca să nu așteptăm ca cineva să facă lucrurile în locul nostru. Așa am fost învățați, ca cineva să ne dea. Însă noi singuri trebuie să avem grijă de noi și să vedem care este aportul pe care-l poate aduce fiecare din noi la cauza comună. Și cred că multe probleme vor cădea de la sine. Aceasta aș dori oamenilor noștri: mai mult pozitivism, optimism și, desigur, sănătate, pace în casă și în țară, înțelegere în societate, voință ca să facă fiecare ceea ce crede el că poate mai bine.

Voiam să Vă întreb în mod special, dar o parte a răspunsului parcă a parvenit de la sine în cele ce ați afirmat până acum. Sunteți optimist, credeți în viitorul nostru, al acestui pământ?

D-apoi cum? Desigur că da. Căci altă cale nu există. Și nici nu trebuie să ne punem astfel de întrebări. Omul nu se naște pentru a lupta mereu, dar pentru a trăi frumos. Dar pentru aceasta trebuie să avem poziția noastră civică, să avem ideile și planurile noastre. Aceasta se referă, desigur, și la oamenii de artă. Pentru că oamenii de artă au un statut specific într-o societate. Ei întotdeauna au avut o influență aparte asupra celorlalți. Dar, desigur, și ceilalți trebuie să poată avea influența respectivă asupra oamenilor de artă. Noi toți trăim în ceea ce se numește comunitate, care trebuie să fie integră. Nu lupta, dar coeziunea, iată care trebuie să fie preocuparea noastră de bază. Întotdeauna trebuie să privim în viitor cu gânduri frumoase. Și atunci gândurile frumoase se vor transforma în fapte frumoase, într-o viață frumoasă. Dacă vom crede cu toată puterea în aceasta și vom acționa în acest spirit, neapărat viața de mâine va fi mai bună. Omul își construiește viitorul cu mâinile proprii. Dar acum trebuie să facem un efort. Și oamenii, sunt convinși, îl vor face. Inclusiv cei care se află în Guvern, în Parlament. Eu nu cred că în Guvern, în Parlament există oameni care nu vor binele acestui pământ. Eu, pur și simplu, nu pot să cred aceasta. E adevărat, acum suntem la o răscruce, dar trebuie să facem un efort comun, ca să trecem la un alt nivel de înțelegere a lucrurilor și de aranjare a vieții noastre și să mergem mai departe, fiind „în rând cu lumea”, cum se zice pe la noi. O altă cale nu văd pentru că ea nu există.

Vă mulțumesc, Maestre, și Vă urez succes în tot ce faceți și bucurii de la tot ce faceți !

Țară

Muz. Gh. Mustea
Vers P. Dudnic

Andante dolente $\text{♩} = 63$

S.
De-o să-mi schimb pe al - ta Ca - sa pă - rin - teas - că, Spini și bu - ru - ie - ne

A.
De-o să-mi schimb pe al - ta, al - ta Ca - sa pă - rin - teas - că, ca - sa, Spini și bu - ru - ie - ne

T.
De-o să-mi schimb pe al - ta Ca - sa pă - rin - teas - că, Spini și bu - ru - ie - ne

B.
De-o să-mi schimb pe al - ta O... Spini și bu - ru - ie - ne

S.
Pe mor - mânt să-mi creas - că. Stea - gul țâ - rii me - le, De-o să-l schimb pe al - tul,

A.
Pe mor - mânt să-mi creas - că. Stea - gul țâ - rii me - le, stea - gul, De-o să-l schimb pe al - tul, al - tul,

T.
Pe mor - mânt să-mi creas - că. Stea - gul țâ - rii me - le, De-o să-l schimb pe al - tul,

B.
Pe mor - mânt să-mi creas - că. Stea - gul țâ - rii me - le, O...

S.
Să mă ui - te ma - ma, Să mă ui - te ta - ta.

A.
Să mă ui - te ma - ma, Să mă ui - te ta - ta, ta - ta.

T.
Să mă ui - te ma - ma, Să mă ui - te, Să mă ui - te ta - ta.

B.
Să mă ui - te ma - ma, Să mă ui - te, Să mă ui - te ta - ta.

19 **2** *mf animato e cresc.* *f* *div.* *cresc.* le A...

S. Ne - gru pre - tu - tin - deni Fi - e - mi ce - rul sor - ții, Nu - me - le să - mi ui - te,

A. *mf poco animato* *cresc.* *f* *div.* *cresc.*
Ne - gru pre - tu - tin - deni Fi - e - mi ce - rul sor - ții, Nu - me - le să - mi ui - te, le A...

T. *animato* *cresc.*
Ne - gru pre - tu - tin - deni, Nu - me - le să - mi ui - te,

B. *un.* *animato e cresc.*
Nu - me - le, Nu - me - le A...

24 A... *ff* *un.* *f* *dim.* *mf* *mp* *p*

S. Nu - me - le, Fi - ii și, Fi - ii și ne - po - ții.

A. *ff* *f* *dim.* *mf un.* *mp* *p*
Nu - me - le, Fi - ii și ne - po - ții. Fi - ii și ne - po - ții.

T. *ff* *f un.* *dim.* *mf* *mp*
Nu - me - le, Fi - ii și ne - po - ții. Nu - me - le Fi - ii și ne - po - ții.

B. *ff* *div.* *f dim.* *mf* *mp*
Nu - me - le Fi - ii și ne - po - ții.

A... Fi - ii și ne - po - ții.

29 **3** **Tempo I** U... A...

S. *rit.* *div.* *ff* *mp*
A...

A. *rit.* *div.* *ff* *mp*
A...

Barit. solo *mf dolce*
So - ră și cu fra - te Să mă o - co -

T. *p* *rit.* *div.* *ff* *mp*
A...

B. *p* *rit.* *ff* *mp*
A...

35 U... A... **4** *mp* *poco a poco cresc.*

S. A... A... A... A... A...

A. 35 U... U... A U... *poco a poco cresc.*

Barit solo 35 lea - scă, De-o să uit pe sfân - ta Vat - ră pă - rin - teas - că. De-o să uit pe *poco a poco cresc.*

T. 35 A... A... A... *poco a poco cresc.*

B. 35 A... A... A... *poco a poco cresc.*

41 *f* *Poco animato* *A tempo* *unis.*

S. A... A... A... A... *unis.*

A. 41 A... A... A... A... *unis.*

Barit solo 41 sfân - ta Vat - ră pă - rin - teas - că. Sfân - ta vat - ră pă - rin - teas - că. *unis.*

T. 41 A... A... A... A... *unis.*

B. 41 A... A... A... A... *unis.*

47 **5** *p* *p* *rit.* *mf* *A tempo* *sp*

S. Ța - ră, țâ - ri - șoa - ră, Iar - tă - mă, mă iar - tă, C-am vi - sat a - ces - te

A. 47 Ța - ră, țâ - ri - șoa - ră, Ța - ră, Iar - tă - mă, mă iar - tă, iar - tă, C-am vi - sat a - ces - te

Barit solo 47

T. 47 Ța - ră, țâ - ri - șoa - ră, Iar - tă - mă, mă iar - tă, C-am vi - sat a - ces - te

B. 47 Ța - ră, țâ - ri - șoa - ră, Iar - tă - mă, mă iar - tă, C-am vi - sat a - ces - te

53 *rit. e molto diminuendo*

S. Gân - duri bles - te - ma - te.

53 *rit. e molto diminuendo*

A. Gân - duri bles - te - ma - te, bles - te - ma - te.

53 *rit. e molto diminuendo*

T. Gân - duri, gân - duri bles - te - ma - te.
rit. e molto diminuendo
 Gân - - - duri, gân - duri bles - te - ma - te.

53

B. Gân - duri bles - te - ma - te.

Tară

P. Dudnic

De-o să-mi schimb pe alta
 Casa părintească,
 Spini și buruiene
 Pe mormânt să-mi crească.

Steagul țării mele,
 De-o să-l schimb pe altul,
 Să mă uite mama,
 Să mă uite tata.

Negru pretutindeni
 Fie-mi cerul sorții,
 Numele să-mi uite
 Fiii și nepoții.

Soră și cu frate
 Să mă ocolească,
 De-o să uit pe sfânta
 Vatră părintească.

Țară, țărișoară,
 Iartă-mă, mă iartă,
 C-am visat aceste
 Gânduri blestemate.

ARTĂ
și
EDUCAȚIE
ARTISTICĂ

REVISTĂ DE CULTURĂ, ȘTIINȚĂ ȘI PRACTICĂ EDUCAȚIONALĂ

ARTS AND ARTISTIC EDUCATION

